

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีบทบาทสูงยิ่งในการนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้อันดับหนึ่ง เมื่อเทียบกับอุตสาหกรรมประเภทอื่นๆ การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมเป็นแหล่งที่มาของรายได้ในรูปแบบเงินตราต่างประเทศ ช่วยลดปัญหาการขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ ช่วยสร้างอาชีพ และการสร้างงาน ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่น ก่อให้เกิดการกระตุ้นผลผลิต ช่วยขมามาตรฐานการครองชีพของคนในท้องถิ่นช่วยสร้างความเจริญทางสังคมให้แก่ท้องถิ่น (สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว, 2552) และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้กำหนดกลยุทธ์การทำตลาดในประเทศ ซึ่งเป็นแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาคอีสานสำหรับปี 2553-2554 ไว้ 5 กลยุทธ์หลักคือ สร้างกระแสให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ส่งเสริมการเดินทางเชื่อมโยง สร้างการรับรู้ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ รมรงค์ให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างรู้คุณค่า รักษาแหล่งท่องเที่ยว และสุดท้าย ส่งเสริมการท่องเที่ยวในมิติของการเรียนรู้พร้อมวางแผน ประชาสัมพันธ์ในระยะยาว ตั้งเป้าปี 2554-2558 ประกาศจุดขายให้อีสานเป็น “แหล่งเรียนรู้อารย-ธรรม” (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2553)

สกลนครเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคอีสานที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจัดให้เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเนื่องจากสถานที่ท่องเที่ยวมีลักษณะเด่นคือ ทัศนียภาพของเทือกเขาภูพานและได้ชื่อว่าเป็นเมือง“พุทธศาสน์ พระธาตุ 5 แห่ง” อารยธรรมสามพันปี มีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญ ตลอดจนพระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ อุทยานแห่งชาติภูพาน ภูผารอยแฉะสลักสามพันปี ปราสาทขอม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมขอม โดยมีหลักฐานทางโบราณคดี และจารึกอักษรขอมหลายแห่ง อีกทั้งสภาพภูมิเมือง รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า 2 ชั้น และโบราณสถานอีกหลายแห่ง เช่น ปราสาท พระธาตุ และหลักศิลาจารึกที่แสดงว่าขอมเข้ามามีอิทธิพลอย่างมาก จะเห็นจากหลักฐานที่ปรากฏมีสถานที่สำคัญดังนี้ ภูถ้ำพระ บนเทือกเขาภูพาน ปราสาทพระธาตุภูเพ็ก บ้านนาหัวบ่อ พระธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร พระธาตุกุม อำเภอเมืองสกลนคร ปราสาทพระธาตุนารายณ์เจงเวง อำเภอเมืองสกลนคร ปราสาทบ้านพันนา อำเภอสว่างแดนดิน วัดแคนโมกษาวดี บ้านพานพัฒนา และวัดพุทธไสยาสน์ บ้านค้อเขียว อำเภวาริชภูมิ จากความหลากหลายของสถานที่ท่องเที่ยว และโบราณสถานศิลปะขอมในจังหวัดสกลนครซึ่งมีอยู่มากมาย

มีคุณค่า และคงความงดงามของงานสถาปัตยกรรมแบบขอมหรือ เขมร ทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านี้ น่าจะเป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่และเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมิถุนายน 2553 ถึงเดือนมีนาคม 2554 พบว่า นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในจังหวัดสกลนคร มีจำนวนเพิ่มเมื่อเทียบกับอัตราส่วนนักท่องเที่ยวในปีที่ผ่านมา แต่เป็นที่น่าแปลกใจว่านักท่องเที่ยวไม่ค่อยนิยมเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานศิลปะขอมในจังหวัดสกลนคร จากการสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้นำชุมชน ที่เป็นเจ้าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานศิลปะขอมนั้นทราบว่า เนื่องจากโบราณสถานศิลปะขอมแต่ละแห่งนั้นอยู่ห่างไกลกันและกระจัดกระจายตามพื้นที่ของจังหวัดทำให้ยากต่อการเดินทาง และ ประกอบกับการขาดการประชาสัมพันธ์ และงบประมาณในการพัฒนาหรือส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำให้การท่องเที่ยวตามแหล่งโบราณสถานศิลปะขอมดังกล่าวไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ด้วยเหตุผลรวมถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาประวัติและความเป็นมาของโบราณสถานศิลปะขอมในจังหวัดสกลนคร ได้แก่ พระธาตุเชิงชุม พระธาตุกุม พระธาตุนารายณ์เจงเวง พระธาตุภูเพ็ก และภูพานา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานศิลปะขอมอย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : แผนนำเสนอโบราณสถานศิลปะขอมในจังหวัดสกลนคร มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพบริบทของโบราณสถานศิลปะขอมในจังหวัดสกลนคร
- 2.2 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการมาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานศิลปะขอมในจังหวัดสกลนคร
- 2.3 เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโบราณสถานศิลปะขอมในจังหวัดสกลนคร

3. สมมติฐานของการวิจัย

- 3.1 เพศมีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่โบราณสถานศิลปะขอมในจังหวัดสกลนครแตกต่างกัน
- 3.2 อายุมีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่โบราณสถานศิลปะขอมในจังหวัดสกลนครแตกต่างกัน

3.3 รายได้ มีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่โบราณสถานศิลปะขอมในในจังหวัดสกลนครแตกต่างกัน

3.4 สถานะภาพ มีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่โบราณสถานศิลปะขอมในในจังหวัดสกลนครแตกต่างกัน

4. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : แผนนำเสนอโบราณสถานศิลปะขอมในจังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัย ดังนี้

4.1 พื้นที่ของการวิจัย

4.1.1 พระธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

4.1.2 พระธาตุกุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

4.1.3 พระธาตุนารายณ์เจงเวง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

4.1.4 พระธาตุภูเพ็ก อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

4.1.5 กู่พนนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

4.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ

4.2.1 ภาครัฐ ได้แก่กลุ่มผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่หน่วยงานในภาครัฐ ของตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร ตำบลนาหัวบ่อ อำเภอพรรณานิคม ตำบลพันนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร จำนวน 3,110 คน (รายงานการดำเนินงานพัฒนาการบริหารจัดการภาครัฐ, 2552)

4.2.2 ผู้นำชุมชน ของตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร ตำบลนาหัวบ่อ อำเภอพรรณานิคม ตำบลพันนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร จำนวน 1,254 คน

4.2.3 นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอเมืองสกลนคร อำเภอพรรณานิคม อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร จำนวนนักท่องเที่ยว 1,151,459 คน (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสกลนคร, 2551)

4.3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

4.3.1 หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานที่สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสกลนคร สำนักวัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร เทศบาลเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนครองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จังหวัดสกลนคร องค์การบริหารส่วนตำบลพันนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนครและองค์การบริหารส่วนตำบลนาหัวบ่อ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร จำนวน 65 คน

4.3.2 ผู้นำชุมชน ได้แก่ ประธาน รองประธาน คณะกรรมการชุมชนชาติเขิงชุม
ประธานรองประธาน คณะกรรมการชุมชนชาติคุม ประธานรองประธาน คณะกรรมการชุมชนชาติ
นาเวง ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน หมู่ 12 บ้านภูเพ็ก ตำบลนาหัวบ่อ อำเภอ
พรรณานิคม ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน หมู่ 1 บ้านพันนา ตำบลพันนา
อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร จำนวน 35 คน

4.3.3 นักท่องเที่ยว ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดสกลนคร
จำนวน 400 คน

4.4 ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้เวลาตั้งแต่ เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2553 ถึง เดือน มีนาคม พ.ศ. 2554
รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 9 เดือน

5. ข้อยกัณฑ์ของงานวิจัย

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพโดยข้อมูลเชิงปริมาณจาก
การเก็บแบบสอบถามกับนักท่องเที่ยวหรือกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากช่วงการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม
ของงานวิจัยนั้นตรงกับช่วงที่นักเรียน นักศึกษาออกภาคสนามทัศนจร หรือ ศึกษาตามแหล่ง
โบราณสถานศิลปะขอมดังกล่าวเป็นจำนวนมาก ดังนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จึงอยู่ในช่วง
กลุ่ม อายุ 15-22 ปี จึงเป็นข้อยกัณฑ์ของงานการวิจัยในครั้งนี้

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้มีความเข้าใจความหมายของคำต่างๆ ตรงกับวัตถุประสงค์ และประเด็นปัญหาที่
ต้องการจะศึกษา จึงได้กำหนดคำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ไว้ ดังนี้

6.1 บริบท (Context) หมายถึงสภาพแวดล้อมโดยทั่ว ๆ ไปของโบราณสถานศิลปะขอมใน
จังหวัดสกลนคร โดยมี โบราณสถานศิลปะขอมในจังหวัดสกลนคร เป็นศูนย์กลาง

6.2 แนวทางการพัฒนา (Guidelines for Development) หมายถึง รูปแบบการดำเนินการ
พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานศิลปะขอม ในจังหวัดสกลนครเพื่อให้เกิดประโยชน์ไปในทางที่
ดีขึ้นต่อโบราณสถานศิลปะขอมในจังหวัดสกลนคร

6.3 การวิเคราะห์สถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) หมายถึง การวิเคราะห์สถานะ
แวดล้อมของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโบราณสถานศิลปะขอมในจังหวัดสกลนครประกอบด้วย

6.3.1 จุดแข็ง (S) หรือ Strengths เป็นการวิเคราะห์เพื่อพัฒนาประเด็นที่เป็นจุดแข็งนำไปใช้ประกอบในการวางแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานศิลปะขอมในจังหวัดสกลนคร

6.3.2 จุดอ่อน (W) หรือ Weaknesses เป็นการวิเคราะห์ค้นหาประเด็นที่เป็นจุดอ่อนนำไปใช้ประกอบในการวางแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานศิลปะขอมในจังหวัดสกลนคร

6.3.3 โอกาส (O) หรือ Opportunities เป็นการวิเคราะห์เพื่อค้นหาประเด็นที่เป็นประโยชน์หรือโอกาสที่อาจเกิดขึ้นนำไปใช้ประกอบเป็นแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานศิลปะขอมในจังหวัดสกลนครในอนาคต

6.3.4 อุปสรรค (T) หรือ Threats คือ เป็นการวิเคราะห์เพื่อค้นหาประเด็นที่เป็นข้อจำกัด ขัดขวาง ที่มาจากปัจจัยภายนอกเป็นภัยคุกคามนำไปใช้ประกอบในการแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวโบราณสถานศิลปะขอมในจังหวัดสกลนคร

6.4 โบราณสถานศิลปะขอม (Khmer historical sites) หมายถึง สถานที่ที่เป็นพระราชวังหรือกุฎาปัตยกรรมแบบเขมร สร้างด้วยหินทราย ศิลาลง ในจังหวัดสกลนครได้แก่

6.4.1 พระธาตุเชิงชุม หมายถึง โบราณสถานศิลปะขอม ที่สร้างด้วยศิลาลงซึ่งได้รับอิทธิพลการก่อสร้างแบบศิลปะขอม ตั้งอยู่ในชุมชนธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

6.4.2 พระธาตุคุด หมายถึง โบราณสถานศิลปะขอมที่สร้างด้วยศิลาลงซึ่งได้รับอิทธิพลการก่อสร้างแบบศิลปะขอม ตั้งอยู่ในชุมชนธาตุคุด ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

6.4.3 พระธาตุนารายณ์เจงเวง หมายถึง โบราณสถานศิลปะขอม ที่สร้างด้วยหินทราย ตั้งอยู่ฐานศิลาลงยกสูง ซึ่งได้รับอิทธิพลการก่อสร้างแบบศิลปะขอม ตั้งอยู่บ้านธาตุนาเวง ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

6.4.4 พระธาตุภูเพ็ก หมายถึง โบราณสถานศิลปะขอม ที่สร้างด้วยหินทรายซึ่งได้รับอิทธิพลการก่อสร้างแบบศิลปะขอม ตั้งอยู่ที่บ้านภูเพ็ก ตำบลนาหว้า อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

6.4.5 กู่พนนา หมายถึง โบราณสถานศิลปะขอม ที่สร้างด้วยศิลาลงเป็นอโรคยาศาลหรือ โรงพยาบาลซึ่งได้รับอิทธิพลการก่อสร้างแบบศิลปะขอม ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 บ้านพนนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

6.5 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) หมายถึง การเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนจากสถานที่ที่อยู่ประจำไปยังท้องถิ่นอื่นเพื่อชื่นชมเอกลักษณ์ความงดงามทางอารยธรรม

ของเขมร ทั้งนี้จะต้องการพินวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่นซึ่งเป็นที่ตั้งของพระธาตุเชิงชุม พระธาตุคูม พระธาตุนารายณ์เจงเวง พระธาตุภูเพ็กและภูพานา ในจังหวัดสกลนคร เพื่อก่อให้เกิด มิตรภาพ ความรู้ความเข้าใจ และความซาบซึ้งจริงใจ

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 เพื่อให้ทราบสภาพบริบทของโบราณสถานศิลปะขอมในจังหวัดสกลนคร

7.2 เพื่อให้ทราบความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการมาแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน ศิลปะขอมในจังหวัดสกลนคร

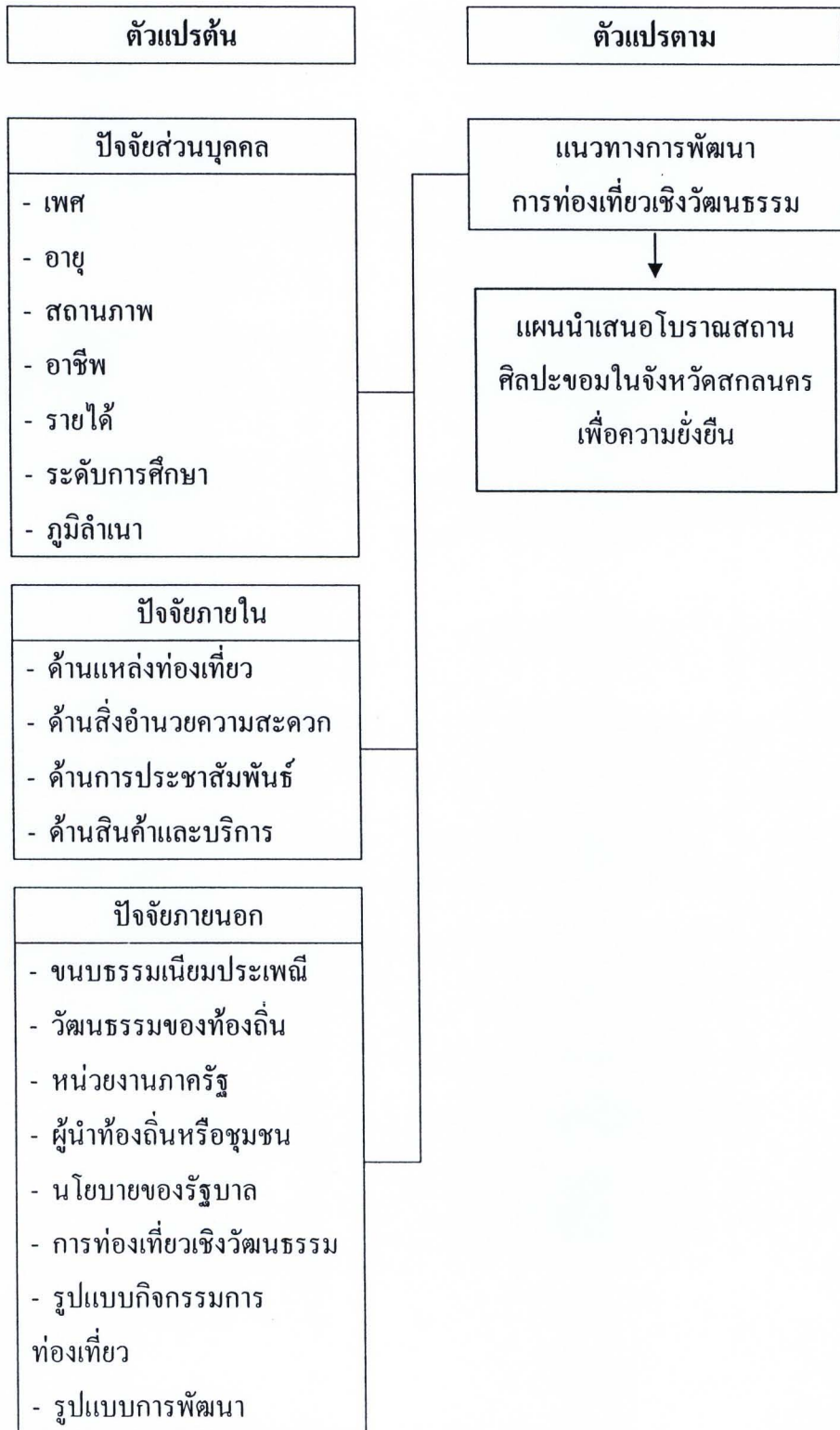
7.3 เพื่อให้ทราบแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของโบราณสถานศิลปะ ขอมในจังหวัดสกลนคร

7.4 เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจการท่องเที่ยวในชุมชนและบูรณะโบราณสถานให้เจริญ รุ่งเรือง

7.5 เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โบราณสถานศิลปะขอม

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาทฤษฎี แนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางในการสรุป และสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่องแนวทางการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: แผนนำเสนอโบราณสถานศิลปะขอมในจังหวัดสกลนครดัง ภาพที่ 1 ดังนี้

8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

